

Wojciech Konaszczuk

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

wojciech.konaszczuk@yahoo.com

Mirosław Tokarski

Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie

Uzawodowienie służb mundurowych w Unii Europejskiej na przykładzie Sił Zbrojnych RP

Professionalization of uniformed services in the European Union
on the basis of the Armed Forces of the Republic of Poland

STRESZCZENIE

Autorzy artykułu zajmują się problematyką profesjonalizacji sił zbrojnych w Unii Europejskiej na przykładzie Sił Zbrojnych RP. Przedstawiany jest aspekt historyczny profesjonalizacji. Autorzy analizują zmiany zachodzące w polskich siłach zbrojnych poprzez pryzmat zmian legislacyjnych w związku z koniecznością dostosowania regulacji do wymogów unijnych. Proponują również możliwe korzystne rozwiązania do wykorzystania w polskich siłach zbrojnych.

Słowa kluczowe: profesjonalizacja sił zbrojnych, podstawy profesjonalizacji, aspekty historyczne profesjonalizacji, międzynarodowe bezpieczeństwo, zmiany w prawie w zakresie profesjonalizacji sił zbrojnych

UWAGI WSTĘPNE

Transformacja ustrojowa Polski, która dokonała się w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku w Polsce, stworzyła podstawy reform w różnych obszarach życia społecznego i publicznego. Stała się także źródłem przemian jakościowych Sił Zbrojnych RP. Rozpoczęta reforma sił zbrojnych oprócz swojego polityczno-militarnego uzasadnienia musiała uwzględniać nowe dyrektywy polityczne i obronne państwa. Ponadto nie mogła tracić z pola widzenia dyspozycji

art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej¹, zgodnie z którą „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic”. Z tego względu określony przez ustawodawcę status i rola Sił Zbrojnych RP w procesie przeobrażeń spowodowały konieczność uwzględnienia przy reformie nowych uwarunkowań bezpieczeństwa europejskiego, zwłaszcza zaś upadek dwubiegunowości sojuszy militarnych, brak aktualnych zagrożeń wojną powszechną oraz pojawienie się nowych tzw. zagrożeń asymetrycznych.

Wymóg ten został podyktowany przystąpieniem Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego w pierwszej kolejności i członkostwem w Unii Europejskiej. Podkreślić należy, iż takie państwa Unii Europejskiej, jak Francja, Holandia, Belgia, dokonały uzawodowienia swoich armii kilkadziesiąt lat wcześniej.

Znamienną formą jakościowych przemian sił zbrojnych był proces profesjonalizacji, który dokonał się w latach 2009–2010. Jego ideą było odejście od wizji armii opartej na wielomilionowych zasobach rezerwistów szkolonych w ramach obowiązkowej służby zasadniczej. W to miejsce przyjęto koncepcję armii zawodowej, mniejszej, bardziej mobilnej i dyspozycyjnej, zdolnej do wypełniania konstytucyjnych funkcji, misji i zadań na terenie kraju oraz poza jego granicami. W konsekwencji w ramach profesjonalizacji zastąpiono służbę obowiązkową i jej ustawowe formy² ochotniczą zawodową służbą wojskową (stałą i kontraktową) oraz służbą w ramach Narodowych Sił Rezerwowych przy jednoczesnej przebudowie zasadniczych struktur Sił Zbrojnych RP.³

Centralnym punktem tej obszernej i trudnej problematyki było także dokonanie zmian legislacyjnych w celu dostosowania obowiązujących przepisów prawa oraz ustanowienia nowych aktów wykonawczych, adekwatnych do nowych struktur sił zbrojnych. Największe znaczenia miały tu zmiany przepisów: ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej⁴, ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych⁵, ustawy z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych

¹ Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483.

² Uzawodowienie stanów osobowych nastąpiło *de facto* od połowy 2009 r. W dniach 2–4 grudnia 2008 r. miało miejsce ostatnie wcielenie poborowych do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej, natomiast 30 sierpnia 2009 r. nastąpiło zwolnienie ostatnich żołnierzy z tej służby. <http://www.wojsko-polskie.pl/sily-zbrojne-rp/14279,profesjonalizacja-sil-zbrojnych-rp-w-pytaniach-i-odpowiedziach.html>.

³ Gazeta Prawna. pl Prawo z 5 sierpnia 2008, <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/29771,rzad-przyjal-program-profesjonalizacji-armii.html>.

⁴ Dz. U. z 2014 r. nr 241, poz. 2416, z późn. zm.

⁵ Dz. U. z 2008 r. nr 141, poz. 892, z późn. zm. W dalszej części tekstu wymieniona ustawa będzie powoływana jako u.s.w.ż.z.

Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej.⁶

W przyjętej koncepcji podmiotowej struktur sił zbrojnych ustawodawca zrezygnował ze służby zasadniczej i oparł funkcjonowanie jednostek organizacyjnych wojska na żołnierzach zawodowych i kontraktowych, pojawił się więc zasadniczy problem natury prawnej: czy struktury podmiotowe sił zbrojnych, oparte na żołnierzach pełniących służbę wojskową na zasadzie dobrowolnej, nie zaś obowiązku ustawowego, przymuszonego sankcją państwową, zdolne są do realizacji zadań obronnych? Rozwiązanie problemu wymagało zwrócenia uwagi na dwa akty prawne: ustawę pragmatyczną, tj. ustawę z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, określającą m.in. podstawowe obowiązki służbowe żołnierzy, oraz ustawę z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej, która przewiduje odpowiedzialność żołnierzy zawodowych za naruszenie dyscypliny wojskowej, w tym w związku z naruszeniem, niewypełnieniem lub złym wypełnieniem obowiązków służbowych.

Na tej podstawie przyjęto *a priori* hipotezę, według której wprowadzone przez ustawodawcę regulacje stanowią wystarczającą gwarancję realizacji zadań służbowych przez żołnierzy zawodowych bez udziału zasadniczej służby wojskowej. Jako argument dla stawianej hipotezy przyjęto tezę, że „skoro ustawodawca nałożył na żołnierzy podstawowe obowiązki służbowe, to każde wykonanie przez żołnierzy ustawowego obowiązku służbowego spowoduje, że będzie on żołnierzem zdyscyplinowanym. *A contrario*, niewykonanie przez żołnierza ustawowego obowiązku służbowego spowoduje, że będzie on żołnierzem niezdiscyplinowanym i spowoduje powstanie przesłanek do zastosowania środków prawnych przyznanych przez ustawodawcę przełożonemu w celu przymuszenia do realizacji obowiązków służbowych”. Rozwiązanie powstałego problemu wymagało zwrócenia uwagi na dwie kwestie – ustalenia pojęcia i zakresu „obowiązków służbowych żołnierza”, pojęcia „odpowiedzialności dyscyplinarnej” oraz „odpowiedzialności karnej za naruszenie dyscypliny wojskowej”.

POJĘCIE „OBOWIĄZKI SŁUŻBOWE” ORAZ ICH PRZEDMIOT

Punktem wyjścia do weryfikacji przyjętej na wstępie tezy było dokonanie pewnych ustaleń terminologicznych dotyczących pojęcia „obowiązki służbowe żołnierza”. Generalnie biorąc, zgodnie z *Popularnym słownikiem języka polskiego*, termin „obowiązki” oznacza „czynności, które należy wykonać, pełniąc jakąś

⁶ Dz. U. nr 190, poz. 1474. w dalszej części tekstu wymieniona ustawa będzie powoływana jako u.d.w.

funkcję”.⁷ Natomiast termin służbowy został zdefiniowany jako „mający związek z zorganizowaną, zhierarchizowaną pracą, zwłaszcza w instytucji państwowej”.⁸ Przytoczona ogólna definicja „obowiązków służbowych” uzupełniona rzeczownikiem „żołnierz” pozwala przyjąć, że zwrot „obowiązki służbowe żołnierza” to „czynności, które należy wykonać z faktu pozostawania żołnierzem w służbie czynnej i mające związek z zorganizowaną służbą, określone przez przepisy dotyczące sił zbrojnych”.

Uściślenie zakresu przedmiotowego zwrotu „obowiązki służbowe żołnierza” wymagało pogłębionej analizy ustawy pragmatycznej. W jej wyniku wyszło na jaw, że ustawodawca terminem „obowiązki” posługuje się w przepisie art. 6 ust. 1 pkt 11a oraz w rozdziale 4 zatytułowanym *Podstawowe uprawnienia i obowiązki służbowe żołnierzy zawodowych*. Według art. 6 ust. 1 pkt 11a u.s.w.ż.z. „karta opisu stanowiska służbowego jest dokumentem sporządzonym dla każdego stanowiska służbowego występującego w etacie jednostki wojskowej, który zawiera informacje dotyczące charakterystyki stanowiska służbowego, wymagane kwalifikacje i *podstawowe obowiązki służbowe* [wyróżn. autorów] na tym stanowisku”. Lapidarny zapis powołanego artykułu, obejmując jego gramatyczną i systemową wykładnię, wskazuje, że wymienione w nim obowiązki służbowe dotyczą ograniczonego kręgu adresatów. Na tej podstawie przyjęto, że prawny charakter wymienionych obowiązków dotyczy konkretnego stanowiska służbowego usytuowanego w jednostce organizacyjnej sił zbrojnych, ponieważ „Karta opisu stanowiska służbowego” jest dokumentem o charakterze indywidualnym, skierowanym tylko i wyłącznie do ściśle określonego adresata – żołnierza. Dokonane ustalenia pozwalają zatem uznać, że wymienione przez ustawodawcę w art. 6 ust. 1 pkt 11a u.s.w.ż.z. obowiązki należy określić nie jako obowiązki podstawowe, lecz „obowiązki etatowe”.

Jest rzeczą charakterystyczną, że ustawodawca w przepisie art. 6 ust. 1 pkt 11a co prawda określił elementy formalne „Karty opisu stanowiska”, jednak nie zdefiniował *expressis verbis*, co należy rozumieć przez pojęcie „podstawowe obowiązki na stanowisku służbowym występującym w etacie jednostki wojskowej”, nie odesłał też do innych aktów prawnych w celu wyjaśnienia tego pojęcia. Użycie natomiast po raz drugi terminu „podstawowe obowiązki” w rozdziale 4 dało asumpt do wniosku, jakoby w pierwszym, jak i drugim wypadku chodzi o te same „podstawowe obowiązki służbowe”. Pogłębiona analiza art. 6 ust. 1 pkt 11a u.s.w.ż.z. wykazała, że uzyskany wniosek był nieprawdziwy. Argumentem okazało się to, że „Karta opisu stanowiska” posiada indywidualny charakter, ponieważ dotyczy konkretnego żołnierza. Dlatego wynikające z „Karty opisu stanowiska”

⁷ B. Dunaj, *Język polski. Popularny słownik języka polskiego*, Langenscheidt, Warszawa 2007, s. 495.

⁸ *Ibidem*, s. 832.

obowiązki nie mogą mieć charakteru podstawowego, lecz etatowy (np. różne będą obowiązki etatowe dowódcy jednostki wojskowej, pilota, mechanika, nawigatora, kontrolera ruchu lotniczego, zaopatrzeniowca, kwatermistrza lub kierowcy). Uprawniony jest zatem wniosek, w myśl którego „obowiązki etatowe nie mogą mieć charakteru podstawowego – ogólnego, ponieważ nie odnoszą się do wszystkich żołnierzy sił zbrojnych, a jedynie konkretnych żołnierzy”.

Przechodząc natomiast do kolejnych regulacji, zawartych w rozdziale 4 u.s.w.ż.z. wypada zwrócić uwagę na zawarty tam katalog „podstawowych obowiązków służbowych”. Umieszczenie w nim przez ustawodawcę obowiązków żołnierskich bez wyraźnego podkreślenia, że są one związane ze stanowiskiem etatowym, daje podstawę do twierdzenia, że mają one rzeczywiście zgodny ze wskazaniem ustawowym charakter „obowiązków podstawowych”. Oznacza to, że ich adresatem są wszyscy żołnierze pozostający w czynnej służbie wojskowej, bez względu na zajmowane w hierarchii sił zbrojnych miejsce – od szczebla podstawowego do szczebla najwyższego.

Szczegółowa kategoryzacja omawianych obowiązków pozwoliła wyodrębnić dwie kategorie obowiązków: obowiązki sformułowane w formie nakazu oraz obowiązki formułowane w formie zakazu. Do pierwszej grupy obowiązków podstawowych ustawodawca zaliczył: 1) nakaz przestrzegania przepisów mundurowych (art. 50), 2) nakaz utrzymywania sprawności fizycznej zapewniającej wykonywanie zadań służbowych (art. 50 a), 3) nakaz zachowania w tajemnicy wszystkich informacji niejawnych, z którymi żołnierz zapoznał się podczas lub w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej, w tym również informacji stanowiących tajemnicę innego państwa chronioną na zasadzie wzajemności na podstawie zawartych umów międzynarodowych (art. 51), 4) nakaz złożenia przez oficerów zawodowych oraz podoficerów pełniących zawodową służbę wojskową w organach finansowych i logistycznych oświadczenia o swoim stanie majątkowym, oświadczenia o stanie majątkowym odrębnego oraz objętego małżeńską wspólnością majątkową (art. 58), nakaz poinformowania pisemnie dowódcy jednostki wojskowej, w której zajmuje stanowisko służbowe, o zamiarze wyjazdu i pobytu za granicą w celach niezwiązanych z zawodową służbą wojskową (art. 59), 6) nakaz uprzedzenia bezpośredniego przełożonego o niemożności stawienia się do służby lub spóźnieniu z przyczyny z góry wiadomej lub możliwej do przewidzenia oraz określenia przewidywanego czasu trwania nieobecności (art. 60a), 7) nakaz przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy (art. 70 ust. 2), 8) nakaz poinformowania dowódcy jednostki wojskowej o przynależności do stowarzyszenia i innej organizacji krajowej (art. 107 ust. 1), 9) nakaz uzyskania zezwolenia na przynależność do stowarzyszenia, organizacji zagranicznej lub międzynarodowej od Ministra Obrony Narodowej (art. 107 ust. 2).

Z kolei do drugiej grupy obowiązków podstawowych, sformułowanych w formie zakazów, ustawodawca zaliczył: 1) zakaz podejmowania pracy zarobkowej i prowadzenia działalności gospodarczej (art. 56), 2) zakaz uczestniczenia w składzie organów spółek, innych przedsiębiorców oraz fundacji (art. 57), 3) zakaz wstępowania do partii politycznych, stowarzyszeń, organizacji lub ruchu obywatelskiego, stawiających sobie cele polityczne (art. 106 ust. 1), 4) zakaz brania udziału w zgromadzeniach o charakterze politycznym (art. 106 ust. 1 pkt 2), 5) zakaz prowadzenia działalności politycznej (art. 106, ust. 1 pkt 3).

Przedstawione regulacje wskazują, że jakkolwiek ustawodawca posługuje się w treści art. 6 ust. 1 pkt 11 a u.s.w.ż.z. oraz przepisach rozdziału 4 u.s.w.ż.z. tym samym pojęciem „obowiązki podstawowe”, to w istocie rzeczy w obydwu przypadkach chodzi o całkowicie różny zakres przedmiotowy obowiązków służbowych żołnierzy.

Dopiero ustalony jak wyżej stan faktyczny obowiązków wskazuje, że nie mogą one być rozważane na płaszczyźnie *in abstracto*, lecz przez pryzmat art. 3 ust. 2 ustawy pragmatycznej, w świetle której „żołnierze zawodowi pełnią zawodową służbę wojskową dla dobra Rzeczypospolitej Polskiej, a służba ta wymaga zdyscyplinowania, lojalności i poświęcenia”. Przyjęcie powyższego zastrzeżenia pozwoliło odnieść termin „obowiązki służbowe” nie tyle do prawniczego postulatu, co do pojęcia mającego kontekst faktyczny, skierowanego do osób pełniących służbę w określonej strukturze organizacyjnej, tj. w siłach zbrojnych. Pozostając w zgodzie z tą konkluzją, wypada dodać, że przeniesienie terminu „obowiązki służbowe żołnierzy” na płaszczyznę ustawową nadało im aspekt normatywny. Interesujące stało się też ustalenie, że ustawodawca pogrupował obowiązki podstawowe żołnierzy zawodowych na dwie grupy: obowiązki sformułowane w formie ustawowych nakazów oraz zakazów. Innymi słowy, skategoryzował je w formie zachowania „ustawowo powinno”⁹ oraz zachowania „ustawowo zabronionego”.

POZAUSTAWOWE OBOWIĄZKI SŁUŻBOWE

Zagadnienie zakresu przedmiotowego obowiązków służbowych żołnierzy z pozoru wydaje się kontrowersyjne z uwagi na to, że ich źródłem nie jest jedynie ustawa o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, lecz także resortowy akt normatywny w postaci Regulaminu Ogólnego, wydany na mocy Decyzji nr 188/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 czerwca 2009 r. w sprawie wprowadzenia do użytku Regulaminu Ogólnego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.¹⁰ Ten fakt pozornie powinien budzić wątpliwości prawne co do zakresu obo-

⁹ Taką kategorię zachowania wyróżnił w doktrynie M. Rodzyńkiewicz. Idem, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1998, s. 41.

¹⁰ Dz. U. MON z 6 lipca 2012 r. nr 12, poz. 132.

wiązywania przez żołnierzy, ponieważ regulamin nie został wydany na podstawie delegacji ustawowej – ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, lecz całkowicie innej ustawy – art. 63 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto, zgodnie z art. 86 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, do źródeł prawa ustawodawca konstytucyjny zaliczył: ustawy, rozporządzenia, zarządzenia oraz ratyfikowane normy międzynarodowe. Formalnie rzecz biorąc, obywatela-żołnierza powinny obowiązywać zatem jedynie normy ustawowe, nie zaś regulaminowe.

Okazuje się jednak, że doktryna dopuszcza w praktyce do związania obywatela innego rodzaju normami, pod warunkiem że są to normy resortowe. Przykładowo zdaniem S. M. Przyjemskiego, „regulamin to zbiór odnoszący się do powinności wynikających z życia wojskowego. Przepisy tam zawarte traktują o służbie wojskowej i jej charakterze”.¹¹ Z kolei według J. Bocia w prawie wewnętrznym funkcjonują mocno osadzone w praktyce prawa administracyjnego różnego typu zarządzenia, instrukcje, okólniki, wytyczne, polecenia służbowe, a także statuty i regulaminy. Jak podkreślił powołany autor, „ogólną cechą dyrektyw wewnętrznego prawa administracyjnego jest ich ograniczony zasięg obowiązywania, wydawanie ich na podstawie ogólnego upoważnienia do kierowania podporządkowanymi podmiotami. Cechy te odróżniają wewnętrzne prawo administracyjne od powszechnie obowiązującego prawa zewnętrznego, wiążącego zarówno organy państwa, jak i obywateli i inne podmioty prawa”.¹²

Obowiązek przestrzegania norm Regulaminu Ogólnego wpływa jednak przede wszystkim z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej, zawierającego definicję dyscypliny wojskowej. Otóż zgodnie z powołanym przepisem dyscyplina wojskowa to „przestrzeganie przez żołnierza przepisów prawa dotyczących służby wojskowej i innych przepisów prawa przewidujących odpowiedzialność dyscyplinarną na zasadach i w trybie określonych w ustawie oraz wykonywanie rozkazów i decyzji wydanych w sprawach służbowych”. Opierając się zatem na sformułowaniu art. 3 definicji dyscypliny wojskowej, należy uznać, że skoro Regulamin Ogólny jest wydany na podstawie Decyzji Ministra Obrony Narodowej i dotyczy spraw służbowych, to wiążące są jego postanowienia w stosunku do osób pozostających w czynnej służbie wojskowej. Z tego względu normy Regulaminu Ogólnego dotyczące obowiązków żołnierza należy traktować jako źródło obowiązków żołnierzy na równi z normami ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, tym bardziej że art. 3 ust. 1 ustawy

¹¹ S. M. Przyjemski, *Prawo karne wojskowe*, „Stella Maris”, Gdańsk 1999, s. 115.

¹² *Prawo administracyjne*, red. J. Boć, Wrocławska Drukarnia Naukowa, Wrocław 1994, s. 31–32.

o dyscyplinie wojskowej stanowi, że naruszenie tych norm może skutkować odpowiedzialnością dyscyplinarną.

Przeprowadzona w niezbędnym zakresie analiza przepisów Regulaminu Ogólnego wykazała, że nakładają one na żołnierzy wiele najróżniejszych obowiązków. W katalogu tym mieszczą się następujące obowiązki: 1) wykonywania rozkazów i decyzji; 2) przestrzegania zasad żołnierskiego zachowania w stosunku do innych żołnierzy i do osób cywilnych; 3) zasad etycznych, norm współżycia społecznego oraz zachowywania się z godnością, w sposób uprzejmy i taktowny; 4) zdyscyplinowania i lojalności wobec przełożonych oraz starszych; 5) poszanowania języka ojczystego, kultury słowa, powstrzymania się od używania słów oraz gestów wulgarnych i nieprzyzwoitych; 6) zakaz posiadania i spożywania alkoholu oraz niepozostawania w stanie po użyciu alkoholu lub nietrzeźwości podczas przebywania na terenie obiektów zajmowanych przez organy wojskowe, jak również obiektów koszarowych i zakwaterowania przejściowego jednostki wojskowej; 7) zakaz posiadania i używania środków odurzających lub substancji psychotropowych albo nieużywania środków o podobnym działaniu oraz pozostawania w stanie po użyciu tych środków lub substancji. Obowiązek ten dotyczy również żołnierza przybywającego do miejsca pełnienia służby lub zakwaterowania po powrocie z urlopu, przepustki, podróży służbowej, leczenia itp.; 8) zakaz przejawiania zachowań, które mają podtekst lub zamiar seksualny, tj. dotykanie, komentarze o podtekście erotycznym, stosunki seksualne, prowokowanie sposobem bycia lub strojem do zainteresowania swoją seksualnością, eksponowania faktu pozostawania w zażyłych stosunkach z inną osobą (np. publiczne trzymanie się za ręce, całowanie, przytulanie) podczas przebywania na terenie obiektów zajmowanych przez organy wojskowe, jak również obiektów koszarowych i zakwaterowania przejściowego jednostki wojskowej; 9) oddawania honorów; 10) zwracania się do innych żołnierzy w przepisanej regulaminem formie; 11) składania meldunku przełożonemu; 12) przedstawiania się; 13) przerywania urlopu i niezwłocznego powrotu do miejsca pełnienia służby w przypadku ogłoszenia mobilizacji lub wojny lub odwołania z urlopu; 14) przestrzegania drogi służbowej.

Przedstawiona enumeracja obowiązków żołnierskich zawartych w Regulaminie Ogólnym potwierdza, że są to obowiązki o charakterze podstawowym, a więc skierowanym do każdego żołnierza. Nasuwa się zatem pytanie, w jakiej relacji pozostają obowiązki ustawowe do obowiązków regulaminowych. Dotychczasowe ustalenia pozwalają przyjąć za W. Marcinkowskim, że „obowiązki wynikające ze służby wojskowej, to takie czynności żołnierza, które należą do jego zakresu służbowego działania i mają podstawę w: 1) obowiązujących przepisach (ustawach, rozporządzeniach, zarządzeniach, regulaminach, instrukcjach); 2) rozkazach ogólnych regulujących określone dziedziny wewnętrznej funkcjonowa-

nia wojska; 3) rozkazach indywidualnych, które ustnie bądź pisemnie wydano żołnierzowi”.¹³ Obowiązki regulaminowe, tak samo jak i obowiązki ustawowe, posiadają charakter imperatywny, ponieważ są skierowane do każdego adresata normy regulaminowej – każdego żołnierza. Z kolei po stronie żołnierza istnieje obowiązek wypełnienia obowiązków służbowych, przy czym nie tu żadnego znaczenia, czy są to obowiązki regulaminowe czy ustawowe, ponieważ jedno i drugie zostały podniesione przez ustawodawcę w ustawie o dyscyplinie wojskowej do rangi obowiązków ustawowych – zwłaszcza zaś, że we wspomnianym systemie odpowiedzialności dyscyplinarnej normatywnym korelatem obowiązków służbowych podwładnego są uprawnienia przełożonego do ich egzekwowania za pomocą przyznanych prawem środków dyscyplinarnych. Kończąc, należy zatem uznać, że Regulamin Ogólny, chociaż nie jest typowym aktem normatywnym mieszczącym się w katalogu aktów konstytucyjnych, jest aktem skierowanym do podmiotów znajdujących się w pozycji podległości organizacyjnej i służbowej w stosunku do organu wydającego akt, tj. w relacji Minister Obrony Narodowej – podlegli mu żołnierze.

DYSCYPLINARNE GWARANCJE REALIZACJI OBOWIĄZKÓW SŁUŻBOWYCH

W zasadzie już pobieżna analiza ustawy z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej wykazała, że problem gwarancji realizacji obowiązków służbowych przez żołnierzy jest w zasadzie rozwiązany przez ustawodawcę w sposób komplementarny. Chodzi o to, że w wymienionej ustawie ustawodawca zdefiniował pojęcie „dyscypliny wojskowej”, określił definicję „przewinienia dyscyplinarnego”, środki prawne przysługujące przełożonemu względem niezdiscyplinowanego żołnierza oraz procedurę postępowania dyscyplinarnego. Analogicznego unormowania w drodze osobnej ustawy dotyczącej odpowiedzialności dyscyplinarnej nie posiada żadna grupa zawodowa ani tzw. służby mundurowe. Pod tym względem ustawa o dyscyplinie wojskowej odbiega od innych regulacji dyscyplinarnych.

Przechodząc od ogólnych stwierdzeń do szczegółowych wskazań ustawy o dyscyplinie wojskowej, należy powołać ponownie, wcześniej cytowaną na podstawie art. 3 ust. 1 u.d.w., definicję dyscypliny wojskowej. Przypomnijmy, że „dyscyplina wojskowa to przestrzeganie przez żołnierza przepisów prawa dotyczących służby wojskowej i innych przepisów prawa przewidujących odpowiedzialność dyscyplinarną oraz wykonywanie rozkazów i decyzji wydanych w sprawach służbowych”. Zatem zgodnie z brzmieniem powołanego przepisu

¹³ W. Marcinkowski, *Zasady odpowiedzialności karnej w świetle zmian w prawie karnym oraz w prawie wykroczeń*, MON DWPO, Warszawa 2009, s. 39.

przestrzeganie przez żołnierza dyscypliny będzie przesłanką oceny przez przełożonego jako „zdyscyplinowanego”. Natomiast nieprzestrzeganie przepisów dotyczących służby wojskowej, niewykonywanie rozkazów, decyzji wydanych w sprawach służbowych będzie przesłanką oceny podwładnego jako „żołnierza niezdyplinowanego”.

Dokonana interpretacja przepisu art. 3 u.d.w. prowadzi do zasadniczego wniosku: niewykonanie przez żołnierza każdego z ustawowych lub regulaminowych obowiązków służbowych spowoduje naruszenie dyscypliny wojskowej. Należy wszakże wyraźnie podkreślić, że w celu zapobieżenia dowolnej interpretacji terminu „przewinienie dyscyplinarne” ustawodawca dokonał jego konkretyzacji w art. 3 pkt 4 u.d.w. W brzmieniu nadanym przez powołany przepis przewinienie dyscyplinarne oznacza „naruszenie dyscypliny wojskowej, w wyniku działania lub zaniechania działania, które nie jest przestępstwem lub wykroczeniem albo przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym”. Zaistnienie wymienionego stanu faktycznego spowoduje skutki prawne dla podwładnego żołnierza z uwagi na fakt, że ustawodawca, przepisem art. 2 pkt 2 ppkt 2 u.d.w., zobowiązał przełożonego do niezwłocznego reagowania na zachowanie żołnierza naruszające dyscyplinę wojskową i spowodowanie przewinienia dyscyplinarnego, tj. między innymi poprzez niewykonanie lub złe wykonanie obowiązku służbowego. W takiej sytuacji przełożony zgodnie z art. 3 pkt 3 u.d.w. zobowiązany jest zareagować dyscyplinarnie, tj.: zastosować dyscyplinarny środek zapobiegawczy, zwrócić żołnierzowi uwagę albo przeprowadzić z nim rozmowę ostrzegawczą bądź wszcząć postępowanie dyscyplinarne. Należy nadmienić, że wyjątkowo ustawodawca przyznał kompetencje przełożonego do reagowania dyscyplinarnego żołnierzowi starszemu stopniem wojskowym, niebędącemu przełożonym żołnierzem młodszego stopniem wojskowym, który narusza dyscyplinę wojskową podczas nieobecności przełożonego. W tym przypadku żołnierz niebędący przełożonym uprawniony jest do wydania żołnierzowi niższemu stopniem rozkazu zaprzestania naruszania dyscypliny wojskowej (art. 3 ust. 3 u.d.w.).¹⁴

Dalszą konsekwencją obowiązku niezwłocznego reagowania na zachowanie żołnierza naruszającego dyscyplinę wojskową było wyposażenie przełożonego w prawo karania, które według art. 3 pkt 7 u.d.w., oznacza prawomocne wymierzenie kary dyscyplinarnej oraz prawomocne zastosowanie środka dyscyplinar-

¹⁴ Wypowiadając się w tej kwestii Izba Wojskowa Sądu Najwyższego w wyroku WK z 25 lutego 2003 r. przyjęła, że żołnierz starszy stopniem, reagujący w sprawie niecierpiącej zwłoki na zachowanie żołnierza młodszego stopniem naruszające dyscyplinę wojskową, realizuje ustawowy wymóg zawarty w art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o dyscyplinie wojskowej, czyli pełni obowiązki służbowe. Korzysta zatem – w wypadku dopuszczenia się wobec niego przez żołnierza młodszego stopniem czynności wykonawczych określonych w art. 345–347 k.k. w związku z pełnieniem tych obowiązków – z takiej ochrony prawnokarnej jak przełożony (OSNKW 2003/5–6/43).

nego, w tym z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. Należy podkreślić, że przyznane na mocy ustawy o dyscyplinie kompetencje przełożonego opierają się na szerokiej gamie środków prawnych, adekwatnych do stopnia naruszenia przez podwładnego dyscypliny wojskowej.

Pogłębiona analiza rozwiązań ustawy o dyscyplinie wojskowej wykazała, że ustawodawca w art. 36 ust. 1 u.d.w. wprowadził następujące dyscyplinarne środki zapobiegawcze: 1) niedopuszczenie do wykonywania czynności służbowych; 2) osadzenie w izbie zatrzymań; 3) zawieszenie w czynnościach służbowych. Jednocześnie ustawodawca ustanowił niezmiernie rozbudowany zestaw oddziaływania przełożonego na podwładnego w postaci kar i środków dyscyplinarnych. I tak w myśl art. 24 u.d.w. do katalogu kar dyscyplinarnych należą: 1) upomnienie, 2) nagana, 3) kara pieniężna, 4) ostrzeżenie o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym, 5) odwołanie z zajmowanego stanowiska służbowego, 6) ostrzeżenie o niepełnej przydatności do służby kandydackiej, służby przygotowawczej, okresowej służby wojskowej albo do zawodowej służby wojskowej, 7) usunięcie ze służby kandydackiej, służby przygotowawczej, z okresowej służby wojskowej albo zawodowej służby wojskowej.

Z kolei do katalogu środków oddziaływania dyscyplinarnego, zgodnie z art. 33 u.d.w., ustawodawca zaliczył: 1) zobowiązanie do przeproszenia pokrzywdzonego, 2) zobowiązanie do wykonania dodatkowych zadań służbowych, 3) zobowiązanie do naprawienia wyrządzonej szkody, 4) pozbawienie prawa do noszenia odznaki honorowej lub odznaki tytułu honorowego oraz udziału w uroczystościach wojskowych i państwowych z udziałem wojska, 5) podanie informacji o ukaraniu do wiadomości innych osób. W skrajnych przypadkach ustawodawca dopuszcza stosowanie środka dyscyplinarnego samoistnie bądź obok kary dyscyplinarnej (art. 24 ust. 2 u.d.w.).

Wymieniony powyżej katalog kar i środków dyscyplinarnych wskazuje, że ustawodawca wyposażył przełożonego w bardzo skuteczne „atrybuty” władzy, które może on zastosować w związku z niewykonaniem lub złym wykonaniem obowiązków służbowych przez podwładnego. Jest on jednak zdecydowanie rozbudowany w porównaniu z katalogami kar dyscyplinarnych, obowiązującymi w wojsku innych państw. Przykładowo, art. 41 holenderskiego Prawa Dyscyplinarnego przewiduje jedynie cztery kary dyscyplinarne: 1) nagane, 2) grzywnę, 3) dodatkowe obowiązki służbowe; 4) oraz tzw. godzinę policyjną¹⁵. Z kolei art. 3. 22 Niesądowego Prawa Karania Sił Powietrznych USA dopuszcza stosowanie następujących kar dyscyplinarnych: 1) aresztu poprawczego, 2) degradacji, 3) kary pieniężnej, 4) kary nagany, 5) aresztu domowego, 6) ograniczenia, 7) dodatkowych obowiązków służbowych.¹⁶ W myśl natomiast § 22 niemieckiego Wojskowego Kodeksu

¹⁵ Por. NL *Wet militair tuchtrecht* (Rijkswet van 14 juni 1990, Stb. 1990, 367).

¹⁶ Por. Air Force Instruction 51-202, 7 November 2003 Law Nonjudicial Punishment by Order

Dyscyplinarnego przełożony może zastosować następujące rodzaje prostych środków dyscyplinarnych: 1) naganę, 2) surową naganę, 3) karę pieniężną, 4) ograniczenie wyjścia, 5) areszt dyscyplinarny.¹⁷

W doktrynie prawa administracyjnego kompetencje dyscyplinarne utożsamiane są z instytucją centralizacji. Jak podkreśla J. Szreniawski, centralizację łączy hierarchiczne podporządkowanie w układzie pionowym, które oznacza pełne podporządkowanie w układzie pionowym i przejawia się w zależności służbowej oraz osobowej. Z kolei zależność osobowa polega m.in. na karaniu, awansowaniu, pociąganiu do odpowiedzialności służbowej i dyscyplinarnej.¹⁸ Jak zatem widać, na tle przepisów dyscyplinarnych obowiązujących w innych państwach krajowe przepisy dyscyplinarne dotyczące sił zbrojnych stanowią istotny element gwarancji realizacji obowiązków służbowych wykonywanych przez żołnierzy zawodowych.

KARNOPRAWNE GWARANCJE REALIZACJI OBOWIĄZKÓW SŁUŻBOWYCH

Dociekania dotyczące prawnych gwarancji realizowania zadań służbowych żołnierzy w aspekcie profesjonalizacji sił zbrojnych doprowadziły do ustalenia, że niezależnie od środków dyscyplinarnych, zawartych w ustawie z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej, ustawodawca wprowadził także prawnokarne gwarancje realizacji zadań służbowych przez żołnierzy zawodowych. Jak podkreślono w doktrynie, „karność wojskowa, jako szczególny wyraz rygoru i porządku, wyodrębnia ją z dyscypliny ogólnospołecznej (więcej niż gdzie indziej dokładnie określonych i egzekwowanych powinności, wyższe wymagania, większa surowość środków przymusu, wyższy stopień subordynacji i jednolitość podporządkowania). Specyfika ta podyktowana jest względami skutecznej sprawności organizacyjnej wojska”.¹⁹

Szczególnym wyrazem ustawodawczej aprobaty dla tego rodzaju argumentacji jest fakt, że gwarancje prawnokarne przyjęły postać norm, które zostały skodyfikowane i zamieszczone w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. nr 88, poz. 553) w *Części szczególnej*. Celowe jest zatem przytoczenie wymienionych regulacji *in extenso*. I tak, w myśl art. 341 § 2 żołnierz,

of The Secretary of the Air Force for implements Article 15 of the Uniform Code of Military Justice (UCMJ), Part V of the Manual for Courts-Martial (MCM), and Air Force Policy Directive (AFPD) 51–2.

¹⁷ Wehrdisziplinarordnung vom 16. August 2001 (BABI.IS 2093) die Zuletzt durch Artikel 13 des Gesetzes vom 21 Juli 2012 (BGBl. IS 1583).

¹⁸ *Ustrój administracji publicznej*, red. A. Szreniawski, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin 1995, s. 12.

¹⁹ S. M. Przyjemski, *op. cit.*, s. 114.

który uporczywie nie wykonuje obowiązku wynikającego ze służby, podlega karze aresztu wojskowego albo pozbawienia wolności do lat 3. W tym przypadku ściganie następuje na wniosek przełożonego. Wypowiadając się w tej kwestii, Izba Wojskowa Sądu Najwyższego w wyroku WK 22/03 SN z dnia 27.11.2003 r. wyraziła pogląd, że dla „uporczywego” niewykonywania obowiązku wynikającego ze służby wojskowej (art. 341 § 2 k.k.), okoliczność, czy był on wzywany do stawienia się w jednostce wojskowej, czy też nie był wzywany, jest bez znaczenia.²⁰

Z kolei w świetle art. 343 § 1 k.k. żołnierz, który nie wykonuje lub odmawia wykonania rozkazu albo wykonuje rozkaz niezgodnie z jego treścią, podlega karze aresztu wojskowego albo pozbawienia wolności do lat 3. Natomiast jeżeli żołnierz działa wspólnie z innymi żołnierzami lub w obecności zebranych żołnierzy albo następstwem czynu jest znaczna szkoda majątkowa lub inna poważna szkoda, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 (art. 343 § 2 k.k.). Jest rzeczą charakterystyczną, że ściganie opisanego czynu nie następuje z urzędu, lecz na wniosek dowódcy jednostki. W tym kontekście istotna jest uwaga M. Czyżaka, że „przyjęte obecnie rozwiązania legislacyjne dokonują poważnej modyfikacji w sferze zależności służbowo-prawnych w polskich siłach zbrojnych. Obowiązujący stan prawny statuuje bowiem ochronę prawnokarną poleceń wydanych żołnierzom także przez przełożonego cywilnego równorzędną z tą, z której korzysta rozkaz wydany przez przełożonego wojskowego. Sam zaś przełożony cywilny podlega ochronie prawnokarnej”.²¹

Z kolei w myśl art. 345 § 2 k.k. żołnierz, który dopuszcza się czynnej napaści w związku z pełnieniem przez przełożonego obowiązków służbowych albo wspólnie z innymi żołnierzami lub w obecności zebranych żołnierzy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 (art. 345 § 2 k.k.). W sytuacji zaś, gdy żołnierz – sprawca czynnej napaści na przełożonego używa broni, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (art. 345 § 3 k.k.). W tym przypadku ściganie następuje z urzędu.

Zgodnie natomiast z art. 346 § 1 k.k. żołnierz, który stosuje przemoc lub groźbę bezprawną w celu przeszkodzenia przełożonemu w czynności służbowej albo w celu zmuszenia przełożonego do przedsięwzięcia albo zaniechania czynności służbowej, podlega karze aresztu wojskowego albo pozbawienia wolności do lat 3.²² Jeżeli żołnierz działa wspólnie z innymi żołnierzami lub w obecności

²⁰ OSNKW 2004/2/19.

²¹ M. Czyżak, *Odpowiedzialność za wykonanie przestępnego rozkazu w polskim prawie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, 3, 11, teza 1.

²² Na temat przestępstwa stypizowanego w art. 345 § 2 k.k. wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku Rw 681/70 z 27.07.1970 na gruncie dawnego kodeksu karnego. Podniósł mianowicie, że

zebranych żołnierzy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. W świetle natomiast art. 347 § 1 k.k. żołnierz, który znieważa przełożonego, podlega karze ograniczenia wolności, aresztu wojskowego albo pozbawienia wolności do lat 2. W tym przypadku ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego lub dowódcy jednostki.

Należy dodać, że ustawodawca wprowadził do obowiązującego kodeksu karnego istotne *novum*. Mianowicie zgodnie z art. 348 k.k. wymienione czyny zabronione godzące w dyscyplinę wojskową mogą mieć zastosowanie także względem żołnierza państwa sprzymierzonego, pod warunkiem że państwo to zapewnia wzajemność w stosunku do własnych żołnierzy. Wypada również nadmienić, że realizacja dyspozycji zawartej w art. 348 k.k. może nastąpić dopiero w warunkach współdziałania polskich sił zbrojnych w różnych misjach, gdzie może dochodzić do funkcjonowania różnego rodzaju struktur militarno-organizacyjnych, i związaną z nimi zmianą podporządkowania służbowego żołnierzy – na czas trwania misji – przełożonemu niebędącemu żołnierzem polskim.

Wymienione w kodeksie karnym atrybuty odpowiedzialności karnej żołnierzy wykraczają poza perspektywę odpowiedzialności dyscyplinarnej, ustanowioną ustawą o dyscyplinie wojskowej. Ustanowiona przez ustawodawcę w kodeksie karnym sytuacja prawna żołnierza jest w tym sensie inna jakościowo, że tworzy całkowicie odmienne zasady i podstawy odpowiedzialności w przypadku rażącego naruszenia dyscypliny wojskowej. Jej postacią może być niewykonywanie lub złe wykonywanie obowiązków służbowych lub uniemożliwianie ich wykonywania przez przełożonych. Specyfika metody karnoprawnej w sytuacji naruszenia dyscypliny wojskowej polega na tym, że rozpatrzenie sprawy następuje nie przez przełożonego dyscyplinarnego, lecz przez właściwy, niezawisły, bezstronny i niezależny sąd wojskowy.

Tak charakterystyczna metoda ochrony realizacji zadań służbowych wykracza poza sferę władztwa przełożonego. W ten sposób ustawodawca daje wyraz pogładowi, w myśl którego „sądowa ochrona obowiązków służbowych pożądana jest przede wszystkim z uwagi na jej skuteczność”.²³ Jednocześnie wypada dodać, że swoistą gwarancją ochrony dyscypliny wojskowej za pomocą metody karnoprawnej jest możliwość wymierzenia bardziej uciążliwych kar sprawcom godzącym w realizację obowiązków służbowych. W odniesieniu do omówionych

użyte w art. 311 § 2 k.k. słowo ustawy „w związku z pełnieniem przez przełożonego obowiązków służbowych” należy rozumieć w ten sposób, że musi zachodzić powiązanie między czynną napaścią na przełożonego a wypełnieniem przezeń obowiązków służbowych. Może to polegać na dokonaniu czynnej napaści zarówno podczas pełnienia przez przełożonego obowiązków służbowych, by mu w nich przeszkodzić, jak i z powodu wypełniania obowiązków służbowych. OSNKW 1970/11/147.

²³ A. Marek, *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, C. H. Beck, Warszawa 1997, s. 6.

czynów ustawodawca przewidział następujący katalog kar: ograniczenie wolności, areszt wojskowy albo pozbawienie wolności.

Dwie pierwsze z wymienionych kar wskazują na pewną specyfikę w odniesieniu do skazanych żołnierzy. Mianowicie, zgodnie z art. 322 k.k. do żołnierzy skazanych na karę aresztu wojskowego stosuje się przepisy o karze pozbawienia wolności. Czas jej wykonania trwa najkrócej miesiąc, najdłużej 2 lata; wymierza się ją w miesiącach i latach. Odbywa się ją natomiast w przeznaczonym do tego zakładzie karnym. W czasie odbywania kary skazany podlega także szkoleniu wojskowemu. Z kolei w świetle art. 323 k.k. w czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany żołnierz: 1) nie może być mianowany na wyższy stopień wojskowy ani wyznaczony na wyższe stanowisko służbowe, 2) nie może brać udziału w uroczystościach i paradach organizowanych w jednostce wojskowej lub z udziałem jednostki. Ponadto żołnierze zawodowi odbywają karę ograniczenia wolności, pozostając w określonym miejscu w dyspozycji przełożonego w czasie od zakończenia zajęć służbowych przez 4 godziny 2 dni w tygodniu. Sąd może również orzec potrącenie od 5 do 15 % miesięcznego zasadniczego uposażenia na wskazany cel społeczny.

Ostatecznie należy podkreślić, że sformułowane przez ustawodawcę konkretne normy kodeksu karnego, dotyczące zasad odpowiedzialności karnej w stosunku do żołnierzy naruszających dyscyplinę wojskową, są niezwykle ważkim rozwiązaniem legislacyjnym w zakresie zabezpieczenia realizacji obowiązków służbowych przez żołnierzy zawodowych. Niemniej, co należy wyraźnie podkreślić, stanowią wyjątek od reguł ustanowionych na gruncie ustawy o dyscyplinie wojskowej i nie zastępują generalnie zasady ponoszenia odpowiedzialności dyscyplinarnej przez żołnierzy przed ich przełożonym.

WNIOSKI KOŃCOWE

Z punktu widzenia problematyki stanowiącej główny przedmiot rozważań przeprowadzone dotychczas ustalenia na temat prawnych gwarancji realizacji zadań służbowych żołnierzy w aspekcie profesjonalizacji sił zbrojnych pozwoliły odnieść się do zagadnienia zasadniczego, tj.: Czy siły zbrojne oparte jedynie na żołnierzach pełniących służbę wojskową na zasadzie dobrowolnej, nie zaś żołnierzach obowiązkowej, zasadniczej służby wojskowej, zdolne są do realizacji zadań obronnych? Dokonane ustalenia oparte na kryterium obowiązków służbowych oraz ustawowych gwarancji ich realizacji dały podstawę do sformułowania następujących wniosków *de lege lata*:

1. Pomimo że siły zbrojne opierają się obecnie na żołnierzach zawodowych nie zaś na żołnierzach pełniących obowiązkową zasadniczą służbę wojskową, nie ma żadnych wątpliwości prawnych co do realizacji zadań wytyczonych si-

łom zbrojnym przez ustawodawcę konstytucyjnego. Rzecz w tym, że nie ilość, lecz jakość wyszkolonych i wyposażonych żołnierzy decyduje o realizacji zadań przez siły zbrojne. Ponadto realizacja zadań służbowych żołnierzy zawodowych posiada swoje umocowanie w przepisach prawa rangi ustawowej, co sprawia, że ma charakter instytucjonalny, a jej funkcjonowanie zabezpieczone jest „gwarancjami” o charakterze państwowym.

2. Uporządkowanie kwestii obowiązków służbowych żołnierzy zawodowych oraz ich zakresu pod kątem przedmiotowym wykazało, że centralnym punktem w procesie legislacyjnym było stworzenie przez ustawodawcę pewnego modelu obowiązków służbowych jako wzorca zachowań żołnierzy. Model ten służy jednocześnie do dyscyplinarnoprawnego i karnoprawnego wartościowania wszystkich żołnierzy przez przełożonych na poszczególnych szczeblach zarządzania w siłach zbrojnych. Ustanowiony przez prawodawcę prawny model obowiązków służbowych przyczynia się też do jednolitości wymagań w stosunku do wszystkich żołnierzy.

3. Z perspektywy profesjonalizacji sił zbrojnych istotne jest to, że charakter obowiązków służbowych żołnierzy zawodowych nie jest jedynie postulatowy, lecz normatywny. W tym przypadku prawodawca ustanowił ścisły związek normatywnego modelu obowiązków służbowych żołnierzy z imperatywem ich przestrzegania. Taka sytuacja wynika z faktu, że czyn żołnierza może znaleźć się w kolizji z przepisami różnej kategorii: ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, regulaminu ogólnego, ustawy o dyscyplinie wojskowej albo części szczególnej kodeksu karnego.

4. Naruszenie przez żołnierza zawodowego obowiązków służbowych lub wiążących się z nimi zasad żołnierskiego zachowania skutkuje powstaniem przesłanki zastosowania norm dyscyplinarnych lub karnoprawnych w stosunku do tego żołnierza. W zasadzie nie ma tu jakiegóż wyraźnej cezury w kontekście kwalifikacji czynu. Ten sam czyn może być rozpatrywany na podstawie dwóch różnych ustaw: dyscyplinarnej oraz karnej. Kwalifikacji prawnej podlega zaś przejaw aktywności żołnierza w postaci działania lub zaniechania rozpatrywanego w danym kontekście sytuacyjnym. Jeżeli przełożony poweźmie zamiar osobistego ukarania żołnierza, to podstawą do ukarania będzie ustawa o dyscyplinie wojskowej. Jeżeli natomiast wystąpi z wnioskiem o ściganie karne, wówczas podstawą do ukarania żołnierza będą normy kodeksu karnego.

Podsumowując, ostatecznie można uznać, że sprawdzila się hipoteza zakładająca, że wprowadzone przez ustawodawcę regulacje prawne stanowią wystarczającą gwarancję realizacji zadań służbowych przez żołnierzy zawodowych.

BIBLIOGRAFIA (BIBLIOGRAPHY)

- Czyżak M., *Odpowiedzialność za wykonanie przestępnego rozkazu w polskim prawie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, 3, 11.
- Dunaj B., *Język polski. Popularny słownik języka polskiego*, Langenscheidt, Warszawa 2007.
- Marcinkowski W., *Zasady odpowiedzialności karnej w świetle zmian w prawie karnym oraz w prawie wykroczeń*, MON DWPO, Warszawa 2009.
- Marek A., *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, C. H. Beck, Warszawa 1997,
- Boć J. (red.), *Prawo administracyjne*, Wrocławska Drukarnia Naukowa, Wrocław 1994.
- Przyjemski S. M., *Prawo karne wojskowe*, „Stella Maris”, Gdańsk 1999.
- Rodzinkiewicz M., *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1998.
- Szreniawski J. (red.), *Ustrój administracji publicznej*, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin 1995.

SUMMARY

The article analyzes the professionalization of the armed forces in the EU. The authors discuss the professionalization of the Polish Armed Forces. Definitions of rights and obligations of the soldiers in the historical aspect are presented. Then the Authors take into account the problems of present military service. They analyze the current regulations in national law and EU law with regard to criminal law in particular. As the conclusion the Authors suggest the best solutions (in their opinion) which should be introduced into internal law in the context of Polish Army services.

Keywords: professionalization of the army, backgrounds of professionalization, historical aspects, international security, changes in law referring to uniformed services